

Nr 106.

Ankom till Riksdagens kansli den 9 maj 1911 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels väckta motioner i fråga om norrlandsfiskarens fiske- och bostadsrätt, dels väckt motion om främjande af skärgårdsbefolkningens egnahemsrörelse.

(2:a Afd.)

I särskilda, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner har förslag väckts om utredning af norrlandsfiskarens fiske- och bostadsrätt; och har i sådant afseende hemställts,

af herr *E. Hägglund* i motionen nr 59 i Första kammaren: att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t behagade verkställa utredning angående norrlandsfiskarens fiske- och bostadsrätt vid hafskusten samt därefter till Riksdagen framlägga det förslag, som utredningen kan komma att påkalla; och

af herrar *C. J. Öberg* och *Z. Åslund* i motionen nr 97 i Andra kammaren: att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huru och på hvad sätt fiskarbefolkningen i Norrland kunde beredas tillfälle att förvärfva sig äganderätt till defiskelägen med därtill hörande vatten, där de hafva sina bostäder, fiskebodas och andra hus uppförda, äfvensom snarast möjligt afgifva det eller de förslag, hvartill den verkställda utredningen kan föranleda.

Vidare har i en inom Andra kammaren af herr *Karl Martin* väckt motion, nr 69, hemställts, att Riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t begära utredning, i hvad mån, genom förändring eller tillägg till nuvarande bestämmelser om beviljandet af egnahemslån, egnahemsrörelsen i våra skärgårdar kunde främjas, äfvensom huruvida på annat sätt

bildandet af egna hem för skärgårdsbefolkningen kunde underlättas, samt att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga de förslag, hvar till denna utredning kan gifva anledning.

Till stöd för dessa framställningar har anförts af herr *Hägglund*:

»Fisket i Norrland — i all synnerhet saltsjöfisket — har länge varit och är af en ganska stor betydelse icke allenast för ortens befolkning, utan äfven för landet i sin helhet — ehuru detta näringsmedel blifvit mycket litet af statsmakterna beaktadt; fiskarebefolkningens ställning i Norrland är nog därför icke så mycket känd för den stora allmänhet, som icke har sin vistelse eller bostad i närheten af fiskeställena. Af Västernorrlands läns hushållningssällskap har numera emellertid verkställts utredning angående fiskarebefolkningens inom länet ogynnsamma ställning till strand- och fiskevattensägarne vid kusten i hvad det berör deras bostads- och fiskerätt. Denna utredning påpekar en massa missförhållanden och ett förfall, som redan drabbat och alltjämt hotar fiskarebefolkningen.

En allmän tillbakagång i fiskenäringen fastslås, och såsom hufvudorsak till detta sorgliga förhållande angifves vara otrygghet i fiskerätts- och bostadsförhållandet samt strand- och fiskeägarnas för högt ställda anspråk i fråga om arrendeafgiften. På många ställen har fiskarens antal mycket reducerats, men det oaktadt, och ehuru fisket icke kan anses hafva gifvit större afkastning under de sista åren än förut, fordra likväl i många fall strand- och fiskevattensägarne högre arrendeafgifter än tillföre. Härigenom och af det allmänna otrygghetstillståndet hafva stridigheter emellan fiskerättsägarne och den egentliga fiskarebefolkningen på många ställen uppstått. Jämväl därigenom har fiskenäringen allt mer och mer i fiskelägenheterna förminskats.

Ett af fiskelägenheterna inom länet i fråga tillhör kronan, som utarrenderat bostads- och fiskerättigheten därstädes för ett år i sänder till den högstbjudande — och icke direkte till fiskarena, som nödgats betala ett vida högre arrende till arrendatorn än denne betalt till kronan. Fiskarena hafva i detta fiskeläge uppbyggt tämligen goda boningshus och fiskebodar och önska förty ännu mera att få sin bostads- och fiskerätt betryggad, hvarom de ock hos Kungl. Maj:t gjort framställning, utan att därå, såsom det sagts mig, ännu erhålla något svar.

Att blifva själfägande och erhålla en tryggad ställning med hänsyn till såväl fiske- som bostadsrätt är, enligt fiskarens egen uppfattning, förutsättningen för att fiskarena skola kunna fortsätta med sin näring, hvilken de eljest mångenstädes anse sig tvungna att öfvergifva.

Det vore därför högeligen gagnande och önskvärdt, om fiskelägenheterna (bostads- och fiskerätten) friköptes från deras ursprunglige ägare och på lämpliga villkor upplätes till dem, som själfva idka fiske.

Vid hållna laga skiftesförrättningar i Norrland hafva fiskehamnarna i regel blifvit för byalagets gemensamma behof afsatta. Nu hålla emellertid hemmansägarna (byamännen) här och där på att söka få dessa afsatta samfälligheter lagligen uppdelade. Härigenom försvåras ännu mera fiskarebefolkningens ställning, ty så länge fiskeläget varit en gemensamhet för hela byn, har det förefunnits större möjlighet för fiskaren — arrendatorn — att finna någon af byainvånarne, som varit benägen att utarrendera bostadsrätten mot skäligt pris — nu, då hvarje bonde får sin särskilda del i hamnen och arrendatorn uppfört relativt dyrbara boningshus i fiskeläget, är han — då han träffar en hårdhjärtad ägare till bostads- och fiskerätten — nödsakad att betala långt mera än hvad som svarar emot värdet för att undgå vräkning af boningshusen.

Fiskehamnarna med därtill hörande fiskevatten böra, synes mig, inlösas af staten. Fiskelägena uppdelas i visst antal lotter eller delar, så att hvarje fiskare får ett eget område i hamnen att bebygga i enlighet med fastställd plan. Lösesumman fördelas och pålägges hvarje lott samt erlægges med en lämpligt tilltagen annuitet och ränta årligen, intill dess hela lösesumman är gulden. Tiden för en sådan amortering bör, enligt mitt förmenande, icke öfverstiga 30 år.»

af herrar *Öberg* och *Ashund*:

»Bland vårt lands äldsta och hufvudsakligaste näringskällor räknar man fisket utefter rikets kuster, hvarigenom sedan urminnes tider en stor del af rikets innebyggare, nämligen de, som varit bosatta vid kusterna, kunnat förskaffa sig sin utkomst och bärgning.

Denna näringsgren har sålunda tiderna igenom varit af ganska stor betydelse för såväl den enskilde yrkesutöfvaren som för det allmänna.

För utöfvande af sin näring måste fiskeribefolkningen emellertid föra en hård och stundom ojämn strid mot elementerna, och det är ofta med fara för egna lif och under risk att förlora sina dyrbara redskap, som denna befolkning förmår förskaffa sig sitt lefvebröd. Utbytet af denna näring är ju också vanligen mindre, än man af den därpå nedlagda arbetskraften kunde hafva rätt att vänta.

Orsakerna härtill kunna vara mångahanda och olika alltefter orternas varierande beskaffenhet. Det är särskildt den norrländska fiskarbefolkningen som vi härigenom vilja fästa Riksdagens synnerliga

uppmärksamhet på i ändamål att komma den till hjälp i deras vid ett flertal fiskelägen svåra belägenhet, beträffande deras bostads- och fiskerättsförhållanden. Dessa äro nämligen på många ställen sådana, att befolkningen är på god väg att mer och mer öfvergifva sitt yrke, såvida ej snar och kraftig hjälp från statsmakternas sida gifves den.

Utnyttjandet af det norrländska fisket, hvars fångst hufvudsakligast utgöres af strömming, har i regel utarrenderats eller på annat sätt upplåtits åt personer, som helt och uteslutande ägnat sig åt fisket, af fiskerättsägarna, som i de flesta fall utgöras af byamän, och har tiden för sådana upplåtelser och aftal oftast bestämts ganska olika.

De bostäder och fiskebodas, som i äldre eller i senare tid blifvit uppförda, hafva uppförts på den enskilda mark, å ofri grund, till hvilken i bästa fall innehafvaren endast haft ett arrendekontrakt för en tid af tjugu à tjugufem år. Sedan nu många dylika upplåtelser utlöpt, har det visat sig vara för fiskarbefolkningen nästan omöjligt att få till stånd nya aftal om fiskelägenas fastsatta upplåtande, hvarigenom dess ställning blifvit ganska bekymmersam.

Uti en till Västernorrlands läns förvaltningsutskott ställd skrifvelse, den 26 maj 1910 (bilaga 1), har länets fiskeriinstruktör J. A. Ling fäst utskottets uppmärksamhet på fiskarbefolkningens »inom länet ogynnsamma ställning gentemot strand- och fiskerättsägare vid kusten, hvad bostad och fiskerätt beträffar», samt ifrågasätter i samband därmed vissa åtgärders vidtagande på lagstiftningens väg.

Med anledning af nämnda skrifvelse, som af förvaltningsutskottet remitterades till en tidigare tillsatt fiskevårdskommitté för yttrandes afgifvande, besökte denna kommitté, förstärkt med undertecknad, Öberg, under sommaren 1910 en del fiskehamnar inom länet för att på ort och ställe taga närmare reda på förhållandena. Utlåtande häröfver inlämnades den 31 augusti samma år till förvaltningsutskottet (bil. 2), som beslöt öfverlämna detsamma jämte fiskeriinstruktören Lings ofvannämnda skrifvelse till kungl. landtbruksstyrelsen. Af dessa skrivelser framgår otvetydigt, att i en del hamnar, där fisket sedan många århundraden tillbaka utöfvats af fiskare, som ditkommit från städerna Gäfle och Norrtälje samt fastlandet värtiden, fiskarens antal är i starkt sjunkande;

att fiskebåtarnas antal väsentligen på senare tiden nedgått;

att fiskarena själfva befarade, att om ej en tryggare besittningsrätt och i öfrigt bättre ordnade förhållanden kunde ävägbringas dem, hamnarna komme att så småningom öfvergifvas;

att fiskarena, som åtskilliga gånger gjort försök till förnyade aftal med strand- och fiskerättsägarna, icke kunnat erhålla sådana på gamla och i öfrigt för dem antagliga villkor;

att fiskarena därför kände sig ganska osäkra och att de hvilken dag som helst kunde bortdrivas från sina hem och från fiskets utöfvande;

att uppdelning emellan de olika ägarne till de största fiskelägena ifrågasatts, hvarigenom svårigheterna att kunna komma till uppgörelse om bindande aftal än ytterligare stegrats;

att fiskarena låta sina bostäder och fiskebodas i följd häraf förfalla;

att fiskeribefolkningen mången gång varit till stor hjälp och nytta vid nödlotsning och bärgning af skeppsbrutna, och att de själfva kände sig urständssatta att kunna vidtaga de åtgärder, som vore nödiga för åstadkommande af en sådan uppgörelse med vederbörande ägare till fiskelägena, som afsåge äganderättens förvärfvande eller dess förnyade upplåtelse på förmånliga villkor.

Förberörda fiskevårdskommittéerna säga det vara till fullo konstateradt, att de missförhållanden, hvilka i fiskeriinstruktören Lings till förvaltningsutskottet ställda skrifvelse påpekats, äro af den art och betydelse för såväl fiskarena och jord- eller fiskerättsägarna själfva som för det allmänna, att ett verksamt ingripande är fullt motiveradt, såvida utnyttjandet af det värdefulla fiskevattnet vid våra kuster ej skall helt eller delvis äfventyras.

Då liknande förhållanden lära vara rådande inom andra närgränsande län som dem, hvilka nu antydts beträffande Västernorrlands län, så stöder det ju ytterligare behovet af att frågan om den norrlandska fiskarebefolkningens osäkra ställning bringas till Riksdagens kännedom.

Olika förslag till afhjälpande af deras svårigheter hafva ju framställt, såsom af bilagorna framgår, men hvad som i hvarje fall och allra först bör i saken åtgöras, torde vara att hos Kungl. Maj:t anhålla om en fullständig utredning i ärendet, på det att man må erhålla en säker insikt om arten och vidden af det förefintliga behovet af åtgärder äfvensom för att få en tillförlitlig grundval för bedömning af de förslag, som framställt till olägenheternas lindrande eller afhjälpande.

Då Riksdagen tidigare i likartade fall ägnat sin uppmärksamhet åt fiskarbefolkningen inom Göteborgs och Bohus län samt Blekinge län, hvarigenom för dem åstadkommits stor och värdefull hjälp, är det att

hoppas, det Riksdagen äfven ville behjerta det stora behovet af hjälp äfven åt den norrländska fattiga fiskarbefolkningen, som minst af alla fiskerinäringsidkare kommit i åtnjutande af understöd från det allmänna.» samt af herr *Martin*:

»Egnahemsfrågan har under senare åren, glädjande nog, varit föremål för Riksdagens särskilda omsorg. Dock torde de, som dragit största nytta af de fördelar staten i detta hänseende bjuder, hufvudsakligast utgjorts af jordbruksbefolkning och industriarbetare. För den betydande del af den svenska befolkningen, som har sin utkomst af fiske, ha de nuvarande bestämmelserna för erhållande af egnahemslån däremot icke varit i egentlig mening fördelaktiga.

Egnahemsidéns grundprincip är ju den, att egnahemsbyggaren antingen skall skaffa sig ett stycke bördig jord, hvaraf han kan få sin hufvudsakliga bärning, eller ock ett yrke att lefva af och det egna hemmet i så fall endast utgöra bostad. Ingen af dessa förutsättningar för erhållande af egnahemslån är tillämplig för skärgårdsbefolkningen, som till större delen lefver af fiske.

Inga stora, bördiga gods för inköp och styckning stå till förfogande i skärgården. Där finnas blott små hemman och i öfrigt tusentals större och mindre holmar, hvilka äro så karga och ligga så olägligt till ur kommunikationssynpunkt sedt, att ingen vågat slå ned sina bopålar därstädes. Sträfvandena för en bättre tingens ordning ha icke nått dit ut. Landsbygdens fysiologi har i många afseenden undergått en storartad förändring under den senaste tiden, det ena egnahemssamhället efter det andra har uppstått, det ena stora godset efter det andra har styckats till småbruk. Men all denna utveckling har lämnat skärgårdarna oberörda.

Hvad är då orsaken till detta? Först och främst torde det få tillskrivas de städse rådande dåliga kommunikationsförhållandena. Goda kommunikationer äro ju ett livsvillkor för all nutida utveckling på det materiella området och äfvenså för att man verkligen skall kunna i större utsträckning än hittills afvinna skärgårdarna de produkter — hufvudsakligast fisk — som så rikligt förekomma därstädes. Detta gäller skärgårdarna i lika hög grad som för fastlandet.

Ej heller synas några egnahemsbolag intressera sig för skärgårdarnas egnahemsfråga. De anse sig möjligen sakna befogenhet att sträcka sin verksamhet till denna folkkategori. Det är kanske också mindre lönande, så länge fastlandet bjuder lämpligare platser och fördelaktigare villkor att exploatera. Det synes därför, som om särskilda åtgärder borde vidtagas för att underlätta bildandet af egna hem i våra

skärgårdar. Jag är öfvertygad om att så måste ske; för så vidt man tror, att just känslan af att veta sig äga ett eget hem är drifkraften till att så många under umbäranden och bekymmer ägna sig åt våra stora hufvudnäringar: jordbruk och fiske, torde man också erkänna, att det finnes goda grunder för denna åsikt.

Under senare åren har fiskerinäringen tagit ett storartadt uppsving i vårt land. Statsmakterna ha med tanke på de stora kapital, som kunna hämtas ur hafvet, sökt på olika sätt understödja denna näring. Men detta understöd har icke egentligen samma syfte som denna motion, nämligen att skaffa flera armar, som vilja ägna sig åt fisket. Några direkta åtgärder för att söka förmå flere att ägna sig åt detta yrke, att locka det uppväxande släktet att stanna kvar vid denna deras moder-näring i stället för att söka sin utkomst på andra håll, synas mig icke vidtagits. Dock synes mig detta vara det viktigaste af allt.

Det är mycket i våra dagar, som lockar bort den uppväxande ungdomen från det sträfsamma lif skärgårdsbefolkningen måste lefva, sträfsammare kanske än för någon annan af det arbetande folket. Så får icke fortgå. Stora kapital gå därigenom förlorade för landet.

Jag tror, att man bör undersöka, huruvida icke, i likhet med hvad fallet onekligen är vid jordbruket, egnahemsrörelsen kunde vara medlet att förmå allt flere att ägna sig åt fiskerinäringen.

Kunde från statsmakternas sida något göras för att förmå så många som möjligt att bilda egna hem i våra skärgårdar, skulle med all visshet fisket därigenom främjas.

De nuvarande bestämmelserna för erhållande af egnahemslån passa emellertid icke till våra skärgårdsförhållanden. Åtminstone synes den ringa utveckling, nämnda rörelse tagit i våra skärgårdar, bekräfta denna uppfattning.

De stora obebodda öarna i våra skärgårdar bjuda icke nybyggaren någon jord att bruka. Det behöfs i egentlig mening icke heller. Det är fastmera plats att bygga sin stuga och förvara sina redskap på, som fiskaren behöfver. Men ön är oftast stor och ställer sig för dyr för inköp af en enskild fiskare. Att dela på den låter sig icke gärna göra, då ägaren antingen vill afyttra den hel eller ock behåller den.

Här kan då sättas i fråga, om icke särskilda bestämmelser för erhållande af egnahemslån för fiskare och sjömän, som vilja skapa egna hem i våra skärgårdar, borde finnas. I alla händelser synes mig frågan vara af den vikt, att den tarfvar en allsidig utredning.

Skärgårdsbefolkningens egnahemsfråga torde äfven vara af största betydelse för sjöfartsnäringen. De utmärkta svenska sjömännen, hvilka

äro eftersökta af snart sagdt hela världens handelsmariner, rekryteras hufvudsakligast ur skärgårdsbefolkningens leder. Ju flera, som bosätta sig i våra skärgårdar, dess större tillgång få vi också på dugliga sjömän. Det är således i dubbel mening ett riksintresse det här gäller att bevaka.»

Utskottet.

Af den genom Västernorrlands läns hushållningssällskap verkställda utredningen synes obestriddigt framgå, att den rådande osäkerheten särskildt i fråga om bostadsförhållandena bereder fiskeribefolkningen i nämnda län afsevärda svårigheter i utöfvandet af dess näringsfång. Oaktadt de af herrar Hägglund, Öberg och Åslund åberopade förhållandena sålunda närmast beröra ett visst af de norrländska länen, torde dock liknande missförhållanden, som vid undersökningen inom Västernorrlands län blifvit ådagalagda, i större eller mindre grad förefinnas i andra norrländska län samt jämväl i andra trakter efter våra kuster.

I herr Martins motion framhålles, hurusom svårigheter förefinnas för fiskeribefolkningen i våra skärgårdar i allmänhet att erhålla lämpliga bostadsplatser, och har motionären i anslutning härtill hemställt om en utredning i syfte att underlätta egnahemsrörelsen i skärgårdarna.

Med hänsyn till fiskerinäringens stora betydelse för vårt land torde fullt giltiga skäl föreligga att från statsmakternas sida, såvidt möjligt, åtgärder vidtagas för undanröjande af eller lindring i berörda missförhållanden.

Huruvida härvidlag någon af de olika utvägar, som af motionärerna ifrågasatts, är af beskaffenhet att kunna utan vidare förordas, därom anser sig utskottet med de upplysningar i ämnet, som stått utskottet till buds, icke i stånd att göra något bestämdt uttalande.

Beträffande herr Martins motion synas, enligt motionärens egen framställning, de största svårigheterna vid egnahemsrörelsen i skärgårdarne förefinnas i bristen på för ändamålet erforderlig mark, hvarjämte motionären äfven framhållit, hurusom utvecklingen af egnahemsrörelsen i skärgårdarna väsentligen hämmats på grund af de därstädes rådande dåliga kommunikationerna. Vid sådana förhållanden torde enligt utskottets förmenande hvarken någon förändring af eller tillägg till nu gällande bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelsen kunna leda till det af motionären afsedda målet.

Det synes däremot utskottet som vore det framställda förslaget, att staten i förekommande fall förvärfvar fiskelägena — och enligt utskottets förmenande jämväl andra lämpliga områden — samt uppdelar och försäljer desamma i lotter mot köpeskillingar, att betalas under en längre tid, värdt ett visst beaktande.

Därest emellertid en utredning i frågan komme till stånd, torde såväl detta förslag som öfriga tänkbara medel för uppnående af motiönärernas syftemål blifva vederbörligen pröfvade och lämpligaste utvägen r undanröjande af ofvanberörda missförhållanden och svårigheter finnas.

Om alltså utskottet finner syftet med ifrågavarande framställningar beaktansvärdt, anser sig utskottet dock icke såsom äfven redan framhållits kunna biträda desamma i hela deras utsträckning. Det vill nämligen synas, som om staten genom att vidtaga åtgärder för att bereda fiskarbefolkningen tillgång på jord för bostäder och byggnader för förvaring af redskap m. m. skulle anses i tillräcklig grad tillmötesgå de berättigade kraf, som kunna ställas på det allmänna. Hufvudvikten torde enligt utskottets förmenande ligga därpå, att fiskarens bostadsförhållanden blifva, där annan utväg icke erbjuder sig, genom statens mellankomst tryggade. Hvad angår fiskerätten föreställer sig utskottet, att fiskarena, sedan deras bostadsförhållanden blifvit vederbörligen ordnade, skulle utan större svårighet vara i tillfälle att själfva förvärfva den rätt till fiske i enskildt fiskevatten, hvaraf de tilläfväntas kunna vara i behof. Tillika bör framhållas, att för fiskarbefolkningen står öppen rätten att obehindradt fiska i den del af hafvet, där enligt gällande fiskerilagstiftning fisket för hvarje svensk undersåte är tillåtet.

Slutligen vill utskottet uttala, att utskottet icke anser sig i detta sammanhang böra förorda någon förändring i gällande lagstiftning beträffande rätten till fiske, så mycket mindre som förslag till ändringar i samma lagstiftning inom en snar framtid torde komma under Riksdagens pröfning.

På grund af det anförda och under erinran att Riksdagen år 1901, för att bereda vissa fiskare inom Blekinge län tillfälle att förvärfva mark till bostäder, anslagit medel till inköp af Hanö fiskeläge, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motiöner, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande fiskarbefolkningens i våra skärgårdar bostadsförhållanden samt hvilka åtgärder, som från statens sida må anses lämpliga och möjliga för beredande af tryggare bostadslägenheter för denna befolkning, och därefter för

Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kan föranleda.

Stockholm den 9 maj 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservation:

Af herrar *A. T. Odelberg, P. Paulson*, friherre *G. L. De Geer*,
E. A. Lindblad, Aaby A. W. Ericsson och *A. H. Fahlén*, hvilka ansett,
att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen må
I. afslå herr Martins ifrågavarande motion; samt
II. i anledning af herrar Häggglunds samt Öbergs
och Åslunds motioner i skrifvelse till Kungl. Maj:t
anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning
rörande fiskarbefolkningens vid de norrländska kusterna
bostadsförhållanden och därefter för Riksdagen fram-
lägga det förslag, hvartill en dylik utredning kan
föranleda.
